

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-muzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bács-megyei, Baja városi, brassói, belső-szolnokmegyei, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletek s a kolozsvári márczius 15. állandó bizottság hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Inczedy Sámuel nyug. ezredes elnök, Szigethy Miklós ezredes, Véghe Bertalan ezredes alelnökök, Esterhazy Miguel gr., Fináli Henrik dr., Gáman Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kőváry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szász Gerő, Szabó Sámuel.

SZERKESZTETTE ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklye-muzeum őre.

RENDES MUNKATARSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Bpestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id., Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Irányi Dániel, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Torma Károly. **Deésről:** Kádár József. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesy Vilmos, Hory Béla, Jákegy Aladár, Kovács János, Lövei Klára, Magyary Mihály, Máyer János, Sebesi Samu, Veress Endre. **Losoncraól:** Kovács Sándor. **Lugosraól:** Dengi János dr. **M-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajóraól:** Sebestyén József. **Nagyváradraól:** Hegyesi Márton. **Nyiregyházaáról:** Krudy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyraól:** Matolay Etele. **Szamosujváraól:** Mártonffy Lajos dr. **Sepsi-Szentgyörgyraól:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyraól:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Tordaárol:** Borbély György. **Vizaknaárol:** Szentkatolnai Bakk Endre.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Ereklye-Muzeum helyiségében.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-utcai üzletében.)

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól kezdve megrendelhető.

TARTALOM: Oldal

A temesvári csatától a nagyvárad-i fegyverletételig. (1849. aug. 7-től 21-ig.) Végh Bertalan ezredes és az V-ik hadtest karszegédének visszaemlékezése. (Vége köv.)	233—234
Tárca:	
Ezredesből közlegény. Inczedy Sámuelről. (Vége)	234—36—37
Honvéd: emlék. (Kép.)	235
Válasz a honvédek statisztikájára. Benedek Istyántól.	237—38
Az új épületben. Mezőssy Lászlótól. (Folyt. köv.)	238—39
Halálozások:	
Békéssy Ottokár. — Bodnár István. — Id. irmesi Homonnay Szilárd. — Nagy József. — Szabó András.	239
Különfélék:	
Az „Aranykönyv” lapunkhoz mellékelt íve. — Honvéd emlék-lap a czime mai képünknek. — A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum VII. estélye — A Vasvári-kör. — Az aradi várban elítéltek névsora.	239—40

A kiadóhivatal kéri mindazokat, akik a f. egész évi előfizetési díjaikat még be nem küldötték, hogy azt a f. hó december 15-éig beküldeni sziveskedjenek, hogy a f. é. számadásokat teljesen rendbe hozni és a lap kiállításának a számláit még ez év folyamán kiegyenlíteni lehessen. Az egész évi fizetéseket a beérkezési sorrend szerint a borítékon nyugtázzuk.

Felkéretnek mindazok, akik lapunk Kossuth ünnepi számából még el nem adott példányok birtokában vannak, hogy e példányokat az ereklye-muzeum czimén beküldeni sziveskedjenek, mert lapunk ez ünnepi

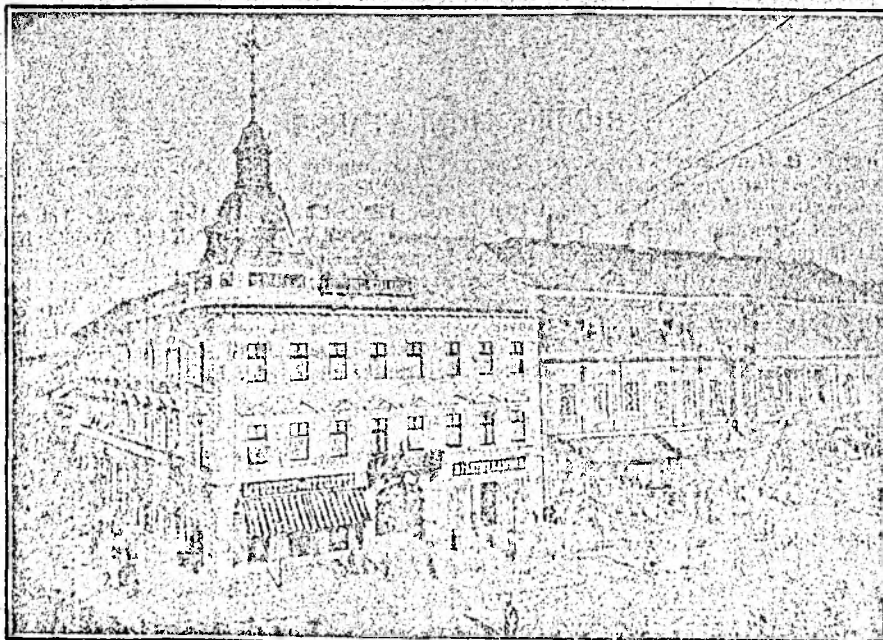
számából elegendő tartalék-készletünk nincsen. Az eladott példányokért befolyt összegek szives beküldését is kérjük.

Az 1848—49. Tört. Lapokra előfizettek egész évre:

Üzlet-igazgatóság, (Borszék) Udvardy Péter.
Várady Lajos, ifj. Várady Lajos, Végh Bertalan, P. Vajna Elek, Vindt Lajos, Vida Péter, dr. Vajda Emil, Várady Daniel, Vaks Antal, Veress Károly, Voith Miklós, Olvasó-nép-kör, (Vészlő) dr. Vermes Lajos.
Zsoldos Benő, Zathureczky Samás, Zeyk Gábor, Zsilinszky Mihály.
Arvay Lajos, Ambrus József, Agyagási Vidorné, Aczél Péter, Adriai bizt. társaság.
Bánczik Páll, Bulla György, gr. Bethlen Ödön, Benedikty József, Bonyhay Károly, dr. Barabás Béla, Bodor Pál, Béler Mihály, Bíró Ferencz, Bittera Béla, Bende Gábor, Bányai Lajosné, Besenczky János, Bőjthe József, Benczédi Gergely.
Cheroín Andor, Csiki József, Csiszér Albert, Csiba Gábor, Csegezi László, dr. Csatári Lajos, Czerényi József, Csongvai Lajos, Csernyánszki Lajos, Czernay Imre.
Dercsényi Kálmán, Deési zárda, Döbrentei Bálint, Darkó Lajos, Doby Antal, Dekker Sándor, Dobozzy Dezső, Demjén Ágoston.
Eperjesi keresk. ifj. egylete, ifj. Endes Lajosné.
Ferenczy Ferencz, Fortzinger Ferencz, Ferenczy György, Fábry Nándor, R. Fribeisz Gyula, Faragó József, Futó Sámuel.
Gáll Ignác, Goldsmied József, Gál Lőrincz, Gruzda Ferencz, Girsik János, ifj. Gunesch Károly.
 (Folyt. köv.)

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza
 KOLOZSVÁRT,

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utczára nyíló szoba a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kiállításal a főtérre, a goth székesegyházra és három főutczára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés, minden vonathoz.

Mérsékelt szoba-árak. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatás. kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bálok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.	Felelős szerkesztő: KUSZKÓ ISTVÁN, az ereklye-muzeum őre.	A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-muz. őre címére küldendők.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvar, Széchenyi-tér 27. sz.	Előfizetési díjak: ¼ évre 1 frt, ½ évre 2 frt, egy évre 4 frt.	Kéziratok nem adatnak vissza.

A temesvári csatától a nagyváradi fegyverletételig. (1849. aug. 7-től 21-ig.)

Végh Bertalan ezredes és az V-ik hadtest karszegédének visszemlékezése.

A midőn *Dembinszki Henrik* altábornagy a szöreg-i csata elvesztése után hátravonulni kényszerült, a Temesvárt körülzárva tartó V-ik hadtest, a melynek főhadiszállása az ugynevezett „*vadász-erdőben*“ gróf *Vécsey Károly* tábornok vezénylete alatt volt, aug. hó 7-én arról értesültünk, hogy *Dembinszki* serege majdnem feloszlott állapotban érkezett meg *Csatád*-nál.

Ugyancsak aug. hó 7-én az esteli órákban érkezett egy huszár által hozott levél, *Dembinszki* seregéből, gr. *Vécsey* tábornokhoz czimezve.

E levélben — melyet több törzstiszt irt alá — (a kiknek neveit feljegyezni elmulasztottam, az eredeti levelet pedig aug. hó 9-én reggeli két és három óra között *Aradon Kossuth Lajos* kormányzónak kézbesítettem) felszólította gróf *Vécsey* tábornokot, hogy „*egyenetlenség lévén a Dembinszki seregénél levő tábornokok között, a sereg veszélyeztetve van! jöjjön tehát ő a sereghez és vegye át annak vezényletét.*“

A *Dembinszki* seregénél akkor a következők voltak:

Dembinszki, mint főparancsnok. *Mészáros Lázár*, *Perczel Mór*, *Wisovoszki* és *Goujon Richárd*.

E feltűnőleg aggasztó hír vétele után gróf *Vécsey* tábornok *Szabó Lajos* vezérkari főnök ezredest és engemet, mint akkori karszegédet, magához rendelve, az érintett levél megdöbentő tartalmát megbeszélve elhatározott, hogy „*én menjek azonnal Dembinszkihez és tájékozzam magamat a seregnél levő tényállásról.*“

Utközben *Csatádra* menve találkoztam egy huszárral, a ki egy sürgős levelet hozott *Dembinszki* altábornagytól gr. *Vécsey* tábornoknak. Én a levelet átvéve felbontottam, átolvastam és folytattam utamat.

(E francia szövegü eredeti levelet átadtam a kolozsvári orsz. ereklye-muzeumnak.)

Kis-Becserekre megérkezvén, értekeztem a helység birójával; ettől tudtam meg, hogy *Vizsovoszky* tábornok a vendéglőben időz és fürdik.

Dembinszkit Csatád-on a határban feltalálván, a legszükségesebbekről értekeztem. Ő kérdezősködött a kormányzó hollátéről, *Görgei* és *Bem* tábornokokról. Értesítettem, hogy a kormányzó *Julius* 20-án nálunk volt a főhadiszálláson, megnézte egy részét a vár körüli tranchée-knak; említette, hogy *Dembinszki* serege 30 ezerből áll, erre az öreg lovával felém hajolva, halk hangon mondá „*je n'en ai que 22.000 combattans.*“ *Görgei* és *Bem*ről nem tudtam őt értesíteni. A mi pedig a gr. *Vécsey*-hez intézett francia szövegü levelet illeti, kénytelen vagyok előre is kijelenteni, hogy ily rövid idő alatt — 24 óra alatt — 40.000 kenyeret előteremteni képtelen vagyok, hanem bor és hus lesz.

Dembinszki sajnálatát fejezte ki, hogy kénytelen *Temesvárra* visszavonulni, mert *Arad* felé akart ugyan visszavonulni, de az ellenség által e basisáról ellöketett.

Vissza érkeve a főhadiszállásra, jelentést tettem a tapasztaltak és szomorú látottakról, mind ez erősen lehangoló volt!

Másnap, azaz aug. 8-án még kedvezőtlenebb hírek érkeztek hozzánk, melyek ismételten megbeszéltetvén, szükségesnek látszott a tényállást a kormányzóval tudatni. *Vécsey*, mint parancsnok, nem mehetett e végre *Aradra*. *Szabó* ezredes beteg volt, én voltam tehát megbízva, hogy azonnal menjek *Aradra* a kormányzóhoz; vigyem el magammal a *Dembinszki*-seregbeli törzstisztek aláírásával hozzánk küldött levelet és mondjak el hiven mindent, a mit *Dembinszki* seregénél *Csatád-nál* láttam és tapasztaltam.

Tanácskozásunk alkalmával felemlítettem, hogy több mint valószínű, mikép *Haynau* *Dembinszkit* követi és hogy *Temesvár* alatt csatára kerül a dolog, a melynek kimenetele kétes. Tanácsos volna, hogy holnap, vagy még az éjjel, *Nagy Jenő* ezredes 5000-nyi emberrel foglalja el *Szt.-Andrást*, mert szerencsétlenség esetében neki kellend fedezni a sereg hátravonulását *Aradra*.

Ezt ha tesszük, netaláni szerencsétlen eset következtén biztosítjuk hátrálásunkat. Igaz, hogy ez által *Temesvár* körülzárása nem lesz többé oly tökéletes, de mindegy, mert ha a csatát megnyerjük, 24 óra múlva *Temesvár* mienk lesz; ha pedig a csatát elveszítjük, ugy is vissza kell vonulni.

En tehát aug. 8-án estvéli 9 órakor, egy huszár kíséretében *Aradra* indultam; mintegy 10¹/₂ órakor megérkeztem *Vingán-ra*, a hol lovamat a huszárral együtt hátrahagyván, a bíró kocsián tovább utaztam. Itt 2 és 3 óra között 9-én reggel megérkezvén, *Asboth Sándort*, ki is akkoriban quasi segédje volt a kormányzónak, felkerestem; őt a kormányzó előszobájában fekvé találtam. Elbeszélvén a történeteket, ő kiugrott az ágyból és beszólt a mellékszobába, hol a kormányzó ugy a mint az ágyból felkelt, egy pamlagon ülve fogadott engemet.

Elmondván a szükségeseket, átadván a többször említett levelet, hangsulyozván, hogy szemtanuja voltam a *Dembinszki*-féle sereg majdnem feloszlásba létének *Csatád-nál*, a melynek a tábornokok között felmerült egyenetlenség lehet oka, bátor vagyok hivatkozni kormányzó ur abbéli nyilatkozatára, a mit *Julius* 20-án nálunk a főhadiszálláson léte alkalmával igérni méltóztatott, „*hogy ha a sereg, vagy a viszonyok azt követelnék, hogy én álljak a sereg élére, megragadván a zászlót, örömmel vezetném a sereget.*“ Ime ez eset bekövetkezett, kérem kormányzó urat a sereg nevében, méltóztatassék a seregnél megjelenni.

Mintegy óra múlva jött a kormányzó, átadván egy *Bem* altábornagyhoz intézett levelet; szóbelileg hozzátevő, hogy az „*őrea táti*“ van kinevezve az összes magyar sereg főparancsnokává, menjen, vigye e rendeletet

és én remélem, hogy pár óra múlva kedvező hírekkel fog ide érkezni.

Erre én siettem vissza a táborba, megérkezve többeket találtam ott; nevezetesen *Perczel* tábornok kérdezett: „mi hirt hoztál?“, feleltem: „semmi jót;“ és be mentem *Vécsey*hez jelentést tenni. Elmondva a fennebbi történeteket, kérdezősködtem *Bem* altábornagy megérkezésétől, ő megérkezett, de a sereg parancsnoksága átvétele előtt! *Dembinszki* a sereg jobb szárnyán és a centrumban levő sereg részét már *Arad* felé indította. *Bem* megérkezven és seregünk *Haynau* által megtámadtatván, a balszárnyon levő csekély sereggel igyekezett fentartani a támadást, míg a centrum és a jobb szárny újra felállított.

(*Haynau* vezérkari főnöke *Ramming* munkájában a mi seregünket 50.000-re tette, pedig 22.000 is alig volt.)

A fentebb említett sz.-andrásai posítio elfoglalására nézve megemlitem *Vécsey* tábornoknak, hogy ha már ezt tenni célra vezetőnek nem találta, tekintve a *Dembinszki* serege kedvezőtlen helyzetét, nem volna-e tanácsos, hogy mi két üteg ágyuval és két század lovassági fedezettel a kis-beckerekeli országuton előre haladnánk, a netalán bekövetkező segélyezhetésnek?

Erre *Vécsey* megrendelte, hogy a két üteg ágyu (16 drb.) *Freundenreich* tüzér-örnagy vezénylete alatt azonnal készen legyen. Félóra múlva én *Vécsey* tábornok kíséretében a segély-csapattal a kis-beckerekeli országuton egy ott levő korcsmáig előhaladtunk. Alig érkezvén ott

meg, már az ellenség állásunk centromát nagy ágyuzással támadta meg.

Erre tüzérörnagyunk utasított, hogy nyomuljon előre és „tegye azt, a mit egykor *Szolnoknál* tett *Dámjánich* tábornok vezénylete alatt.“

Freundenreich előre nyomulván a 16 ágyuval, három egymást követő *desharge-s*al támadta meg az ellenség centrumát, előre haladván folytatta a támadást, a mely nagy kárt és zavart intézett elő az ellenség táborában.

Részünkről $\frac{1}{4}$ óra alatt 16 lovat vesztettünk az ágyu-fogatból, de ez a tartalékból azonnal kipótoltattott.

Nagyszerű volt látni ágyuinknak hatását!

És éppen a midőn ez történt, nagy ágyuzást halánk az ellenség jobb szárnya hátában, melyet akkoriban *Ramberg* cs. k. altábornagy vezényelt.

Örömkialtással üdvözlöttük ez ágyuzást, mert ez *Kmetz* serege volt, a ki megérkezett a csatatérre.

Ez esetről, egy osztrák főtiszttól, a ki jelen volt a csatatéren és éppen *Ramberg* osztrák tábornok serege jobb szárnyán volt, azon nyilatkozatot vettem, hogy: a midőn ez eset történt, *Haynau* vágatva jött és kiáltotta *Rambergnek*: „Tressen Sie den Rückzug an, sonst sind wir verlohren wir haben keine Reserve, und die Monition ist hinter K.-Beckerek.“

(Vége köv.)

T Á R C S Z A.

Ezredesből közlegény.

— Elbeszéli: *Inczédy Sámuel*. —

(Vége).

Az indulás napján nagy néptömeg kísért a város határáig. Szelid nőmet görcsös zokogás között hagytam hátra. Urbánnak ama szóbeli ígéréteben, hogy csak *Beszterczéig* megyünk s onnan szabadon eresztenek, senki sem bizott; de, — a mint a jövő bebizonyította — kár is lett volna ezt tennünk.

Beszterczei megérkezésünk alkalmával csoportosult kárörvendő szász atyánkfiai nem kis bámulattal győződtek meg, hogy az ezredes, százados, gróf, báró és nemes közlegények a hazaszeretet egész türelmével viselték sorukat. Pihenő órájukba a *Rákóczit* huzatták s egyáltalán nem mutattak semmi csüggedést.

Sok viszontagság után, folyton a legnagyobb hidegkel küzdve, *Csernovitzba* érkeztünk. Vezetésünk hol magyar érzelmű, hol magyarfaló tisztcskékre volt bízva. Egyikünk sem lévén társalgásra alkalmas hangulatban, egykedvű szótlanúsággal követtük őket. *Csernovitzban*, a még *Beszterczén* hozzánk csatlakozott gyalogos transporttal együtt, kipihenve magunkat, tovább folytattuk útunkat *Brünn* felé.

Hónapokig tartó utazásunk alatt, mindenütt a polgárság részvéte és jóindulatával találkoztunk, sőt a katonaság magasabb állású, tisztjeinek nagyobb része is,

inkább részvétellel, mint gyűlölettel viseltetett irántunk, s a hol kötelességeik szigora engedte, kedvezményekben is részesítették.

Dezember hó közepe felé érkeztünk *Brünnbe* Morvaország fővárosába. Alig helyezkedtem el szállásunkon, mikor rendeletet veszek, hogy azonnal menjek az ezredes térparancsnokhoz. Mielőtt e találkozást leirná, megemlitem, hogy *Kolozsvárt*, eljövételünk után férfiak, de kivált nők egész serge ostromolta naponta Urbánt, kérve elbocsáttatásunk kieszközlését. Egy alkalommal nőm — fáradhatatlan ösztönzése után — egy nyitott levelet kapott Urbántól a brünni „Stations Commandans“-hoz czimezve, melyben címét felmentésem kieszközlésére kérte. E levelet azzal a megjegyzéssel adta át nőmnek, hogy megnyugtatósára — azt sajátkezüleg zárva le — tegye postára.

S most visszatérek a látogatás leírásához, mit a vett rendelet értelmében kellett megtennem. Polgári ruhába öltözve d. e. 10 órakor bekopogtattam. (Nem lévén beosztva egy ezredhez sem, még mindig polgári ruhában jártunk). A térparancsnok egész szivességgel fogadott, s elmondotta, hogy Urbán ezredes rólam kedvezőleg irt neki és felkérte őt felmentésem kieszközlésére. Ennek következtében ígérte, hogy minden lehetőet megtesz hazabocsáttatásom érdekében. Megköszöntem szivességét s reménnyel eltelve siettem lakásomra. Másnap a General Commandóhoz kellett mennem. Az eddigiek után e láto-

Az 1848—49-ki
DICSŐ
szabadságharcunkban
Győrffy Pető,
mint honvéd százados
harcolt a hazáért.

1848/49-diki honvéd-emlék

gatástól is csak jót vártam, de csalódtam, mert ide már más tartalma levelet irt Urbán. A fogadtatáson az illető őrnagy hidegen előadta, hogy *Schlick* altábornagytól (ő volt Morvában a *Commandirender*) parancsot vett, hogy engemet, mint kadétot saját ezredéhez *Pardubitzba* küldjön, hová gr. Kálnoki Palit már el is küldötte. Erre én előadtam, hogy jobb lábam keresztül van löve, s e miatt képtelennek érzem magamat a további szolgálatra. Megkísértette reábeszélés útján reávenni a szolgálatra, de én tántoríthatlan maradtam. Haragosan megfordult és asztaláról egy levelet kezébe véve így szólt: „Tetszik látni ezt a levelet? Ez Urbán ezredestől való, ki önt egy nagy forradalmárnak írja le, javasolom tehát, fogadja hálásan ő exellentíája intézkedését, ellenben ki tudja mi vár önre?“ Végig hallgattam Urbánnak, az előbb említett merőben ellentétes hangzású közléseit s az őrnagy fenyegetését s a lehető nyugodtsággal szóltam: „sziveskedjék a *Stazion Commandáns* ezredes urtól az Urbán ezredes által hozzá irt, ezzel egy napról keltezett levelet elkéretni, mert meg fog győződni abból az Urbán ezredes színészkedéséről.“ Mikor elmondottam annak tartalmát, így kiáltott fel: „én hiszek önnek, nem tettem volna fel ezt róla! Az ön ügyében most nem tehetek semmit, várni kell türelemmel, meglássuk mit hoz önre nézve a jövő.“

És ilyen emberre volt bizva az erdélyi szerencselenek sorsa, mint Urbán! Szegény nemzetem mire jutottál!

Néhány nap eltelt után Pozsonyba rendelték. Ide érkezésemkor a kedves visszaemlékezések egész raja lepott meg. Ugyanis, mint ifju hadnagyocska, több évig szolgáltam e város falai között, s a laktanya ugyanazon szobájába szállásoltak most, melyben régenten laktam. Milyen is az ifju! Merész fantáziával tündérpalotának néz egy laktanyát s távozáskor, mint ilyen után sóhajtozik. Tündér-palota akkor, mely most szinte börtönnek tűnik fel szemeim előtt. Pedig az épület semmit sem változott, csak szemem már nem az ábrándok rózsaszínű ködén keresztül nézi a világot.

Pozsonyból Komáromba helyeztek át. Utközben sok akadálylál talákoztunk; főkép a megáradott Dunán való eljuthatás adott dolgot, mely nem kis veszélylél járt. Két kis csolnakot kaptunk, de embert az evezésre nagy fizetés mellett is csak alig. Egyik csolnakon néhány lengyel bajtársat (politikai foglyok) is szállítottak, nehéz vasba verve. Olyan fiatalok voltak, rokonszenves arczzal! Egész uton fáj a lelkem értük. Ragazkodtak az élethez. Csak egy mozdulattal is, meg nem kísértették a menekülést, pedig alkalmuk lett volna elég, egy mozdulattal a rablánczot a Duna fenekére dobni.

Komáromban beosztottak a katonaiskolába s egy hadnagyocska megkezdette a szolgálati szabályzatok magyarátát. Egy óra alatt, eddigelé lehetőleg megőrizett lelki nyugalom tönkre ment. Mélyen lealázó helyzetem tudata csaknem az örületbe kergetett. Szerencsémre másnap már Budapest felé folytattuk útunkat.

A katonatisztek körében uralkodó hangulatot úgy

Komáromban, mint Budapesten, nem lehetett magyar-ellenesnek mondani. Nagyrésze elismerte, — persze keserves tapasztalatok után — hogy a magyar nemzet egyike a világ legbátrabb, legvitézesebb nemzeteinek.

Budapestre érkezésem után jelentkeztem a térparancsnokságnál. Mikor a szobába léptem, szokásom ellenére, perczekig tartó elfogultság vett erőt rajtam, mert két régi bajtársamat pillantottam meg. Az egyik *Nedelkovits* törzshadbíró volt, mint később megtudtam, *Haynau* jobb keze; a másik egy *Pösel* nevű őrnagy, kikkel, mint azelőtti főhadnagyokkal együtt szolgáltam Pozsony és Komáromban. A kihallgatás végeztekor *Nedelkovits* fülembe sugta: „*Nachmittag um 2 Uhr sei bei mir.*“ Látogatáskor e tiszta jellemű bajtárs finom tapintattal valtatott ki sorsomat illetőleg s azután a részvét meleg hangján mondotta, hogy mindent meg fog kísértetni végleges elbocsáttatásom érdekében. Beszéltünk még nemzetünk szomorú viszonyairól s az együtt átélt boldog időkről, s ezek után barátságos kézzorítással váltunk el.

Rendeletre másnap, ha jól emlékszem márcz. 7-én, jelentkeztem a térparancsnokságnál felülvizsgálat végett. Ott találtam egy *Macchió* nevű tábornokot, egy törzsorvost és a fent említett két barátomat. A felülvizsgálat megtörténte után kimondotta a törzs-orvos, hogy szolgálatra alkalmatlan vagyok, mire a tábornok egész haraggal mondotta, hogy Urbán ezredes hibázott azzal, hogy besorozott; engem, mint rebellis ezredest haditörvénytészék elébe kellett volna már akkor állítani. Azért ő felügyelet alá helyeztet, további intézkedésig. „Tábornok ur — szóltam én — *senkiről sem lehet két bört hűzni.*“ Közemberré soroztak. Ismét elől kezdeni a dolgot, kissé sok volna. Kérem elbocsáttatásomat.“ Ingerülten intett távozást e magyargyűlölő tábornok. Mikor *Nedelkovits* mellett elhaladtam ő ezt sugta fülembe: „*sei unbesorgt.*“ Jól esett nagyon e biztatás, épen most nagy szükség volt reája. Már szinte elveszítettem a reményt, hogy e rám nézve szégyenteljes helyzetből valaha kiszabaduljak. De hát „a hol legnagyobb a veszély, ott van legközelebb az Isten.“ Másnap d. e. 11 órakor obsitomat megkaptam *Haynau* sajátkezű aláírásával. Még az nap a két jó barátot meglátogattam. Különösen *Nedelkovitstól* hálás szavakban véve búcsut, siettem haza *Kolozsvárra*, hogy hosszas hányattatás után a boldog családi körben megpihenhessek. Urbán nem jó szemmel kacsingatott reám, de nem bántott.

Kevés idő múlva kiköltöztem alsó-fehérmegyei birtokomra, hol, mint a passivitás egyik híve, a világtól elvonulva éltem át a bezirkerek korát. Ott voltam, mikor eljött a megváltás ideje. Megértem, hogy hazám, nemzetem a rabszolgaság nebez bilincsei alól felszabadult.

Mikor felséges királyunk megkoronáztatott és alkotmányos kormányzatunk kezdetét vette, a megye igazgató főbírájának választottak meg, (most alispán); két évig szolgáltam a megyét: innen az újból szervezett m. kir. honvédséghez ezredesnek és az erdélyi kerületi parancsnoksághoz adlátusnak neveztek ki.

A mig polgári hivatalt viseltem, életem örömteljes volt, mert a megye lakossága teljes bizalmával és jóakarásával ajándékozott meg. Ellenben a m. kir. kormány, az 1848—49-ben tett nem csekély nevezetességi, valamint az új honvédségnél tett jó szolgálataimért, a honvédség köréből való önkényes idő előtti nyugdíjba való menetel kényszerűségével jutalmazott.

Sic transit gloria mundi.

Válasz a honvédek statisztikájára.

Tekintetes Szerkesztő úr!

A szerkesztése alatti 1848—49. Történelmi Lapok idei 12-ik számában „A honvédek statisztikája” czimvel Bulla György kir. járásbíró, 49—49-es honvéd hadnagy úrtól egy igen érdekes, nagy gonddal összeállított s rovatos kimutatásokkal is ellátott dolgozat jelent meg.

Nem vonom kétségbe azt, hogy Bulla György urat statisztikája megírásában a legjobb indulat vezette, sőt helyesnek tartom, hogy munkáját a nyilvános térre tette át, szükséges volt ez azért is, hogy a bírálata tárgyát képező Honvéd-Névkönyv — többek hozzászólása után — a történelemnek megfelelően, ha szükség, a tervbe vett pótfüzet által úgy egészíttessék ki, hogy azzal az utókor teljes megbízható adatot örököljön.

Nem értek hozzá s így nem is kísérhetem Bulla György urat a nagy államok népességéhez képest készített összehasonlításában.

Magyarország a szabadságharcra nem békés időben szervezkedett; összes hadseregének nagyobb része nem az erőszakkal s népesség-aránya szerinti sorozottakból, hanem az önként jelentkezőkből alakult, kik által vívtak ama dicsőséges harcok, melyek nem csak Magyarország, de a világ történelmében is az elsők közé tartoznak.

De igenis hozzászóllok a Bács-, Békés-, Borsod-, Csongrád-, Torontál-, Heves- és Máramarosvármegyéknek, Udvarhely-, Csik- és Háromszék székekkel tett összehasonlításához.

Azt mondja, hogy az előbb említett 7 vármegye 1,662.464 lélekszám mellett 1054 élő honvédet mutat ki, ezen kimutatáshoz némi kétségem van, mert alig hiszem, hogy a 220.585 lélekszámmal bíró Békés magyar megyéből csak 113 élő honvéd volna; egy oly nagy megyének az időben legkevesebb 4000 honvédet ki kellett állítania s nem hiszek akkora halandóságot, hogy annyiból jelenleg csak 113 maradott volna, de igenis azt hiszem, hogy az összeírásnál történt mulasztás, mert ha való volna az, hogy csakugyan 113 honvéd él, manapság — 44 év múlva — sem válnék azon megyének dicsőségére, feltételezvé, hogy ama nagy időkben népességéhez képest kevés számmal járult a szabadságharcokhoz; lett legyen úgy a hogy, nem vitatom.

Bulla György úr összehasonlításában kétségessé teszi, hogy Udvarhely-, Háromszék és Csikszékekben 341.737 lélekszám után jelenleg 5356 élő honvéd volna, — azon reményben, hogy Háromszék és Udvarhelyszékek részéről kellő felvilágosítást fog kapni — én, mint a csikmegyei honvéd-egyletnek ez időszertint elnöke, e megyében jelenleg élő honvédek számáról adok meggyőző értesítést:

Hiszem, hogy Gelich Richard 7 zászlóaljbat állít Csikszékben rendszeresítettnek; így is jelentékeny összeget képez, minden zászlóaljban volt 6 század, minden században 220 egyén, teszen 9240-et.

Valjon meghigyjük-e, hogy ama mozgalmas időkben, akkor, midőn mind a magyar miniszterium, mind a honvédelmi bizottmány ide-oda tette át irodáját, egész pontossággal mindent lehetett vezetni.

Tény, hogy Móricz József, Pap Vilmos, Kiss Antal, Kabos Károly, Sándor László, Simon Sándor, Kiss György, Kovács Ignác, Bocskor Ferencz, Krasznai Pál, Endes József, Tuzsört János, mint őrnagyok és zászlóaljparancsnokok csiki zászlóaljakat vezettek s ha ez így van, a fennebbi számítás szerint 15.840 összegre rug, tegyük hozzá a székely huszárokat, a Kossuth-huszárok közti székely fiukat, tüzéreket, útaszokat, az iskolák- s más intézetekből a 11. és 12. zászlóaljakban szolgált azon csiki fiukat, kiket a szabadságharcz távol a megyétől, künn talált, bizony-bizony nagy összeget tesz ki.

A nemzetőrséget itt sem vették honvédeknek, bárha azok között a Kabos zászlóaljaban kitűnően szolgált Magyar Ferencz százados, az 1849-ki Közlöny szerint kinevezett őrnagy, vezérlete alatt többen voltak azon úgynevezett effectivusok, kik Szent Tamás, Páncsova, Perlesz, Versecz, Arad, Piski s más csatákban résztvettek s mint családos apák 1849. februárban, hazabocsáttatásuk után, a nemzetőrségnek magvát képezték.

Bulla György úr igen jól tudja, hogy boldog emlékü Bem apánk erdélyi hadseregének nagyobb részét a székelység képezte, azonkívül az ország minden részében, Komáromtól le Orsováig, mindenütt volt székely, többen vannak, kik Komáromban s Világosnál tették le a fegyvert s ma is életben vannak.

Valahányszor Bem hadserege fogyott, vagy onnan más hadsereghez vezényeltettek, elég volt a csiki kormánybiztoshoz intézett rövid rendelete, elég volt a csiki lelkes papságnak a szószékből a néphez tett lelkesítő beszéde, önként ajánlkoztak a székely atyafiak s mentek minden erőltetés nélkül, általános jelszó lévén: „*atyafiak, ha menyünk, menjünk mind*”.

A lelkesedés annyira ment, hogy több családokból egyszerre 4 testvér is volt honvéd, a többek közül például esetet is hozhatok fel: Kilyénfalvából György János, György Károly (ki 1848. télén esett el), György Barabás, György Sándor, ez utóbbival, mint legkisebb testvérrrel történt, hogy a bizottság nem akarta megengedni, hogy honvéd legyen, egyedüli öreg anyja ápolására akarván visszatartani, de ő kinyilatkoztatta, hogy a haza sorsa elébb való anyjánál s ha el nem bocsátják, úgy is elsökök a csatatérre.

Volt eset, hogy az apa 2 fiával egyszerre volt honvéd, a férfiak, kik csak arra valók voltak, mind elmentek úgyannyira, hogy a nők szántottak, kapáltak.

Bulla György úrnak tehát honvéd-sorozási rendszere Csikszékre nem alkalmazható.

Hogy a Honvéd-Névkönyvből többen kimaradtak, az tény, az itt is tapasztaltatott, de szerintem annak nem a szerkesztő, hanem az összeírásakor többeknek nem jelentkezése és az újkori előjáróság indolentiája az oka, így Csikvármegyében is csak a tiszték közül kimaradtak: *Vischer Konrad* százados, ki jelenleg honvéd nyugdíjt élvez; *Petres Antal* százados, kebli pénztárnok; *Pál István* őrmester, pénzügyigazgatósági helyettes. Közelebb is az országos központi bizottság 79-et igazolt, mint kimaradottakat s ma is jelentkeznek kimaradottak.

Tény az is, hogy *Vischer Nándor* az előbbinek testvére két egyletnél van bevéve, ez onnan származott, hogy Háromszékről átköltözvén Csikvármegyébe, nem tudván a Rikánbelőli egyletbe való bevétele, itt személyesen iratta be magát, éppen ily uton Vajna Tamás főhadnagy is kétszer van bevéve.

A honvédek létszáma nyilvántartatik; az egylet válsztmánya minden községben nyilvántartót állított föl, kiknek a névsor egy példánya kezüknél van és kik az alapszabályunk értelmében minden év márczius 15-én megtartandó gyűlésen a névsort kijavítva, az elhaltak megjelölésével bemutatni kötelezve vannak, úgy arra is, hogy az év bármely szakában felszólításra azt megtegyék.

Ezen kimutatások szerint jelenleg Csikvármegyében 2219 élő honvéd van, kik közül 464 az országos honvéd-alapból élethossziglani ellátást élvez, lévén ezek között 45 főtiszt és főtisztek özvegyei.

Ezek — eltekintve az időlegesen segélyezettektől — a csik-szeredai, gyergyó-szent-miklósi és kézdi-vásárhelyi adóhivataltól évenként a honvéd-alapból 14.931 frt 31¹/₂ krt vesznek ki.

Ezen számítás a folyó év első negyedére lett utalványozásból vétetett, ma azonban még többen vannak, kik ellátásban részesülnek.

Csik-Szereda, 1892. szept. 18.

Benedek István,

h. hadnagy, a csikmegyei honvéd-egylet elnöke.

Az új épületben.

1849. jul. 19. nov. 10-ig.

— Mezősy László tól. —

(Folytatás)

A Batthyányi szerencsétlen kivégeztetései, bárkit meglátogathattak szobájában rokonai, barátai, engem is meglátogatott Porkoláb Danyi Budáról, s a szép s kedves Kállay Cornelia rokonom Szabolcsból; de azontul csak egy külön beszélő teremben engedtetett meg — a hadbírók egyikének jelenlétében — a találkozás. Olvasó könyvek, író eszközök, kártya, ételek, italok, dohány és szivar soha eltilva nem voltak.

Rottenbiller és Halász 3—4 heti letartóztatás után szabadultak. Hír szerint, Rottenbillert neje, a gazdag Almay leány szabadítá ki; mint hajdan Jupiter, aranyeső képében lopta ki őt közülünk; de hoztak helyettök százakat éjjel és nappal szakadatlanul. Egy öreg nyugdíjas hadnagy Budáról lett azután laktársam; sajnálom, hogy nevét elfeledém ezen jó magyar érzelmű becsületes vén katonának. A magyar kormány őt is felhasználta ujjonc-z-állításnál, laktanyák, kórházak felügyeletével bizta meg; az volt minden büne, hogy a tényleges hatalmat, a mivel tudta, szolgálta. Az öreg igen szerette a borocskát és éjjel irtózatosan hortyogott: ezt soká ki nem álhattam, a profoszné pártfogását vettem igénybe, s el-tétettem magamat a 8-ik sz. lakszobába, egészen az ellenkező oldalon. Ott két laktársat kaptam, az egyik Pálffy kamarai uradalmi ügyész, a másik gróf Sándornak Biáról egyik uradalmi tisztje volt, neve Rösler. A cserén keveset, vagy talán semmit sem nyertem; Pálffy egy családja sorsán siránkozó, Rösler pedig ideges, dühös, délig pálinkát, délután sok bort ivó garázda ember volt; újra a profoszné mentett meg tőlök. A 11-ik számú szobát kaptam, s egy hétig egyedül voltam lakosa, szobám ajtaja sem éjjel, sem nappal nem volt bezárva, a többi foglyok ajtaja csak kora reggel szobatisztításkor, ebéd idején, s este felé volt egy óráig nyitva; ilyenkor találkoztak a folyosón mind, a kik azon emeleten laktak; ilyen alkalommal ismerkedtünk meg, a többnyire késő este vagy éjjel hozott új fogly-társakkal.

Nap-nap mellett szaporodván a foglyok száma, én sem maradtam egyedül, már a második emelet is rakva

volt foglyokkal; az első emelet felhagyatott a törvényszék helyiségeül, az auditorok dolgozó szobáinak, s a profoszok lakásául. Nov. 10-én, mikor én szabadultam, hatszázon felül volt a foglyok száma. Laktársaim lettek Balassa János pesti orvos és tanár, Almásy Sándor hevesi alispán, egy öreg Vellis nevű zsidó Liptó-Szt.-Miklósról, s egy pár napra Rudnyánszky, a beszercezi püspök is. A tisztos ósz, magas és erős termetű szép férfit, midőn behozták, nem lévén már több nyoszolya — egy szalmazsákra a földre esinált neki a profosz ágyat. „Nem uram! még a fogdában is megadom Magyarország egyik legtisztább lelkü, s leghazafiasabb szellemü főpapjának az őt fölöttem megillető előnyt, én ezennel leteszem ágyamat a szalmazsákra, méltóságod foglalja el a nyoszolyát.“ Kezet szoritott szótlanul, s elfogadta a cserét. Huszárja, a ki bekísérte, lerakta bőröndjét, táskáját, kezét könyveze megcsókolá s távozott. Aranyos szegélyü imakönyve s megyéje shematismusa volt minden, amit magával hozott. Csöndes laktársak voltunk; este Almásy, én és Balassa tarokoztunk, Vellis és a püspök nézték. Nappal beszélgettünk. Rudnyánszkit csakhamar elvitték a második emeletre, Jekelfalussy püspökkel kaptak együtt szobát.

Megalakulván a katonai bíróság — lucus a non lucendo — jog és törvényhez nem is sejtő osztrák köz-katonákból, káplárokból, strázsamesterekből, hadnagyokból, kapitányokból, egy őrnagy elnöklete alatt, kik mind idős nyugalmazott tisztak voltak, auditorok egy Nedelkovits nevű rácz; elkezdődött a védtelen jogtiportatás, a muszka hatalom által erőre vergődött jogtalanság által. Legelső áldozatul esett a Klapka komárombóli kitérésének s győzelmének hírére föllázadt székesfehérvári polgárok közül az a hat szerencsétlen, kiket a városon kívül, előrsön elfogtak az osztrákok; közülök csak egynek emlékszem nevére: Havelkára. Székesfehérvár talán nem feledte el még a többi öt nevét sem, s talán fognak valaha egy szerény emlékszóbot emelni ezen ártatlanul elvérzetteknek.

Mintha most is látnám azt a hat szerencsétlent, mikor a siralomházban ki voltak téve, meglátogattam őket az utolsó éjjelükön a profoszszal; egy öreg, hatvanon felül levő, alacsony, kopasz, barna iparos is volt köztük; — zokogva sirt — családját emlegette. „Ártatlanul halunk meg uram!“ — szólt az öreg, „hiszen minket csak egy órára rendelték ki előrsre, azután már mások jöttek volna strázsára és nekünk meg kell ezért halni.“ — Lelkem fájt, fejem szédült a rémes látványra, megszabadításukról ábrándoztam, de hogy? lehetetlenséget a profosztól se lehet követelni. Kora reggel, még ágyban voltunk, midőn egy erős sorspuskatüz felriasztott; hirtelen ruhát öltöttem s fölmentem a profosz első emeletbeli szobájába, ablaka épen a fatérre nyilt; a profoszné az ablaknál sirt, lent a földön a hat véres hulla feküdt s fölöttük diszruhájában férje a profosz rendelkezett.

Ezek voltak az új épületbeli vérbíróság legelső áldozatai. A japáni vértanuk nem érdemelték úgy ki canonisatiójukat, mint ez a fehérvári hat ártatlan ember. Fehérvár nem feledheti el őket soha, ezek Fehérvár városáért haltak meg.

Harmadnapra azután újra megperdültek, déli tizenkét órakor a dobok, mert délben dobszó mellett hirdették ki még a törvényszék ajtaja előtt a halálos és nem halálos ítéleteket. Mezey József, Pestmegye egyik nagyobb községe jegyzőjét kisérték lázításnak kereszteselt vétkéért siralomházba s másnap kora reggel a fatéren agyonlővették. Pár nappal azelőtt olvasni való könyvet adtam által szobájában, nem is álmodva vészes helyzetét. Siralom-

háza lett kísértetése után, véletlenül találkoztam vele a folyosón: „Uram! könyvei ott vannak szobámban, vegye kézhez, én ez életben már többé nem olvasok;” kezét nyújtottunk egymásnak. Ez volt életében utolsó kézszoritása.

És ez így ment egy-két napi közönkint, egyes s többes kivégzések váltották fel egymást; hanem másnap az egyedül megjelenő lapban, a „Pester Zeitung“-ban mindig híven közöltettek a kivégzettek ítéletei s nevei; azon kósza hír tehát, melyet még Horváth Mihály is felvesz történeti nagy munkájába, hogy az új épületben titokban kivégzett ártatlanok számát nem is lehet biztosan tudni, teljesen alap nélküli beszéd, úgy is van elég, mit a történelem az osztrákok örök gyalázatára méltán fel fog róni sötét betűkkel, a legyőzöttek iránt nemtelen eljárásokról, ne fogjuk reájak azt, a mi nem igaz.

A vérbírák első áldozatai még Fülep, Duna-Vecse város derék jegyzője, Kuntsor András ref. pap, Molnár, egy guerilla tizedes, Gonczeky. a mezőhegyesi és Streit József polgári plébánosok.

Kuntsor András, nógrád- vagy hontmegyei szegény ref. pap volt. Egy, a Molnár vezénylete alatt működő guerillacsapat által megölt és kirablott muszka tiszt elrablott vagyonának adott magánál helyet. Molnár és ő együtt lövették agyon.

Gonczeky és Streit plébánosok mért végeztettek ki? már nem jut eszembe; biztosan szabadgondolkozású, becsületes magyar érzelmű katolikus papok voltak. Gonczekyvel elítéltetése előtt sokat beszélgettem; egyszer mondá nekem szegény: Pándy Sámuel ezredesem (a mádi születésű Pándyra, Mezőhegyes felügyelete s a méntelep volt a magyar kormánytól bizva) nem fog ide kerülni mi hozzánk. Gonczekynek igazsága volt, Pándy Sámuel a forradalom után is őrnagyi rangban, nyugdíjjal, még sok évet élt el, Zemplénben Mádon.

Gonczeky a siralomházba szombat délben tétetett ki, vasárnap nem voltak kivégzések, s így ő két napig várta a halált. Vasárnap este beeresztett hozzá a profosz búcsuzni; egy új koporsó volt szobájában. — „Megcsináltattam magamnak koporsómat, volt egy kis pénzem, legalább ne heverjek, mint állat, takaró nélkül! Beszélgettünk, búcsúztunk vagy egy fél órát, igen nehezen eresztett el, de reám nézve kínos volt a további időzés. — „Köszöntse Pandy ezredest oda haza, barátom.“ Ez volt utolsó szava s elváltunk örökre. Ugyanazon éjjel még két óra tájban a szokott fegyveres katonai kíséret mellett kimenvén, az ajtokon levő kinyitható kis ablakot megkopogtatta s nevémen szólított kétszer; fölbredtem, szavát megismertem de nem volt erőm megszólalni s fölkelni. Az említett Pálly volt még akkor szobatársam, ő fölkel s helyettem az ablakocskát kinyitotta. — „Én már három óra mulva nem leszek az élők közt, köszöntse a foglyokat. köszöntse laktársait, szerettem volna még Mezősyvel is beszélni.“ — „Ő alszik; ne költse föl.“ Én nem aludtam, hallottam mindent, a szó teljes értelmében láz és hideglelés fogott meg, reszketett minden tagom, reszketett velem az ágy, keserves éjjelem volt. Reggel öt óraker, a vezénylő tiszt szava, sorkatonaság mozgása hallatszott be a kis szűk pavillon udvaráról; Gonczekyt vitték a vesztőhelyre. Csakhamar fegyverek durranása reszketettette még ablakomat, s a nemesszívű pap, Gonczeky Alajos megszünt pihegni.

Szept. közepe táján beszállították azután, az addig mindig Theresienstadtban tartott Batthyányi Lajost is, azon 20—30 fogoly társaival együtt, kiket a mult télen Windischgrätz fogatott el Pesten s vidékén. Gróf Károlyi István s Bathyányin kívül, nem volt köztök a jelentéke-

nyebb hazafiak közül. A Pesten nem rég elhunyt s terjedelmes hasáról általánosau ismert Mohácsi Józsi bácsi is köztök volt; mivel érdemelte ki Windischgrätz haragját? elfeledém tőle megkérdezni.

Két hónapi ítélet nélküli letartóztatásomat meg-
unva, ismét védangyalomhoz — a profosznéhoz — fo-
lyamodtam. A profosz felment az auditorhoz s ügyemet
megsürgeté; 48 óra mulva törvényszék elé állítottak.
Beléptem tehát azon helyre s azon bírák előtt állottam
meg, kik annyi ártatlan életet oltottak már ki s fognak
még kioltani vezényszóra gépszerűleg. Egy nagy fekete
vasfeszület állt előttök az asztalon; soha még bitangabb
s nyomorultabb csöcselék nem tüzte ki a megváltó ma-
gasztos jelvényét maga elé czégérül. Kihallgattak; a
szokásos kérdések után, ki vagyok? hová való vagyok?
stb., stb., felolvasta Nedelkovits auditor előttem a vád-
pontokat: „hogy a felsőség parancsa előtt meg nem
hajlottam, bankjegyeimet be nem szolgáltattam, ezen en-
gedetlenségért a törvényszék ezennel három havi profosz
áristomra ítélt.“ Szótlatlanul meghajtottam magamat s a
profosz be sem várva a déli tizenkét órai ítélethirdetést,
szobámba visszabocsátott. Balassa, Vellis és Almásy rész-
véttel hallgatták, másokhoz mértén igen szelid elítélte-
tésemet.

(Folyt. köv.)

Halálozások.

Honvéd-egyleteket, munkatársainkat s lapunk ba-
ráitait kérjük: a halálozásokról sziveskedjenek egy-egy
rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum
számára esetről esetre beküldeni.

Békéssy Ottokár, a Fonciére biztosító-társaság deb-
reczeni főügynöksége vezetője, 1848—49-ki honvéd-had-
nagy, városi képviselő és iskolaszéki tag, 65 éves korá-
ban október 31-én meghalt Debreczenben.

Bodnár István ügyvéd, Nógrádmegye volt tiszti
főügyésze, majd táblabírája, utóbb bizottsági tagja,
1848—49-diki honvédszázados s térparancsnok, tehetsé-
ges író, 76 éves korában, e hó 1-én meghalt Terecskén.

Id. irmesi Homonnay Szilárd, Hatvan város nyu-
galmazott főjegyzője, Hevesmegye törvényhatósági bizott-
sági tagja, 1848—49-diki honvédhadnagy, 64 éves ko-
rában, e hó 1-én meghalt Budapesten.

Nagy József 1848—49-beli honvéd közhuzsár, kit
Komáromból eresztettek szabadon, 62 éves korában Felső-
Bányán, mint Tenky Sándor városi orvos és 48—49-beli
örmester lapunknak jelenti, november 1-én meghalt.

Szabó András, 48—49-es honvéd 70 éves korában
elhalt Tordán. Nomorban halt meg, nyugdíjat nem utal-
ványoztak részére.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az „Aranykönyv“ lapunkhoz mellékelt ive ki-
zárólag pénzadományokat nyugtáz; ezek között figyelmet
kelt *Groedl Armin* nagybirtokos 100 frt adományával
küldött levele, melynek szövege az „Aranykönyv“-be is
be iktattatott. A könyv 46 lapja szerint a gyűjtő köny-
vecskével való gyűjtéssel legszebb eredményt kisendrei
Endrődy János 48—49. honvéd százados ért el, a mi
ujabb bizonyíték a lapunk mult számának első cikkében
elmondottak mellett. Az „Aranykönyv“ egyes lapjainak meg-
őrzését ismételten figyelmébe ajánljuk olvasóinknak, mert

ebből feles példányokat nem nyomattunk s már is több megrendelés jött elkallódott iverk után küldése végett, a mit teljesíteni nem tudunk.

Honvéd emléklap a czime a mai képiünknek. A képen balról a nemzet geniusza áll, jobb kezében a fegyvert tartja, baljával pedig a dicsőség koszoruját emelve a bátor honvédsereg fölé. A sereg előrészen a szabadságharcz bajnokai és martirjai: Damjanics, Bem, Batthyányi, Petőfi Sándor, Görgei Arthur foglalnak helyet. Mögöttük beláthatatlan tömegben a gyalogság, a Kossuthhuszárok, lándzsás és kaszával felfegyverkezett nemzetőrök. A sereg felett kiemelkedik Kossuth Lajos herosi alakja. Minden arcz felé fordul, minden tekintet alakjára tapad. Lelkesedéssel nézik, lelkesülten hallgatják a szabadság érzetétől áthatott gyújtó szavait, a melyek szívet dobogtatnak, s a vért gyorsabb hullámszába hozzák. A beszéd gyújtó hatása lelkesedésbe hozta a sereg legszélén álló alföldi nagy bajuszos polgártársat is, ki görccsösen szoritja az egyenesre illesztett kasza nyelét, eltökélvén: szívébe mártani fegyvere pengéjét annak, a ki megtámadni merete a magyar nemzet ezer éves jogait. A képen látható ovál körbe a honvéd neve és rangja jegyezhető be. Ez ügyes összeretelű képet a fővárosi emléktárgyak kiállítója Kreith Béla gr. tervezte. A szabadságharczi honvédek e szép emlék-képe 45—60 cm. nagyságban színezve a budapesti szabadságharczi kiállítás útján szerezhető meg a honvédek által.

A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum VII. estélye. Az ereklye-muzeum társas estélyei időről-időre jobban sikerülnek. Találkozót adnak az öreg 48—49-es jelesebb honvédek a fiatalságnak s meghitt együtt létben, multról, jelenről és a jövőről beszélgetve töltik el az időt. Majdnem minden estén felkeresi a társaságot vidékről érkezett vendég is. Nov. 15-én este már a hetedik összejövetelt tartották a Benigni-palotában levő Dobos József vendéglőjében. Ezuttal a fiatalság volt többségben, kikhez tartozott F. Szovátról bejött vendégük: Dézsi Mihály unió. lelkész is. Az estélyeken vezetett „Emlék-könyv“ ez összejövetelről szóló lapja nagyon sok érdeket tartalmaz. A jelen levő hölgyek közül Bojáki Sándorné urnő 5 frtot ad át az ereklye-muzeumnak, melyet ismerősei körében gyűjtött, kijelentvén, hogy tovább is buzgalkodni fog az ereklye-muzeum érdekében a gyűjtés körül. Özv. Bregardt Jánosné urnő szintén bejelentette, hogy gyűjteni fog a muzeum részére, mit a társaság köszönettel fogadott. Nevezetes bejelentés volt a Sipos Károly gyűjteménye. Ő a székelyföldön jártában összegyűjtötte a Gábor-Aron ágyuműhelyének még élő munkásait s egy csoport képben lefényképezte. A kép kitűnően sikerült. Mindenkinek sajátkezü aláírása van a beküldött képen és mindenkinek a kezében volt a levélkor a „Történelmi Lapok“ amaz ünnepi száma, mely Kossuth Lajos 90. születése napján jelent meg. Sipos még egy ritka gyűjteményt szerzett meg. Az olasz legióban szolgált magyar tisztok közül negyvennégynek a fényképét az illetők sajátkezü aláírásával Ezt is egy elhunyt székely honvéd hagyatékában találta. Elhozta továbbá a Gábor Aron ágyugyár alaprajzát, több csákokat, huszár tarsalyokat, övet, fegyvereket, stb. A társaság a gyűjtőnek lelkes köszönetet mondott. Dézsi Mihály lelkész lelkes szavakban köszöntötte fel a társaság 48—49-es tagjait és a muzeum s a „Történelmi Lapok“ megalkotóit. A társaság egyik tagja: a muzeum rendezője: *Gipsik Gyula* érzéssel előadott hazafias dalokkal élénkítette a hangulatot Több az ereklye-muzeumra, a „Történelmi Lapok“ ügyére vonatkozó terv beszéltetett meg. A társaság, mely 11 óráig volt együtt, 1 frt 50 kr.

adománynyal járult az összejövetel ötletéből az ereklye-muzeum gyarapításához.

Ez estélyekről a B. H. a következőket írja: „Az emlékezés estéi. A kolozsvári 48—49-diki ereklye-muzeumnak jó gondolata támadt. Nem a muzeum által kiadott Történelmi Lapokról akarunk ezuttal szólni, a mely sok 48-as emlékek, a szabadságharcz kimagasló napjaira vonatkozó adatnak összegyűjtését segítette elő Azokról az összejövetelekről szólnunk, melyeket a muzeum kezdett Kolozsvárott s melyekből immár hetet tartottak meg. Ezekre a muzeumi estékre hivatalosak a 48-as honvédek, kik közül több kiváló férfiú lakik Kolozsvárt s ezenkívül részt vesz bennük a közönség színe-java, különösen a fiatalság. Gyakran vesznek részt az estén vidéki vendégek is és jobbára a multról, a nagy napokról folyik a beszéd. Itt történnek adakozások a muzeum részére. itt beszélnek meg, hogy honnan, kitől lehetne ezt vagy azt az emléket megszerezni. Manapság, a mikor napról-napra pusztul az a nemzedék, a mely látta még a nagy napokat, van valami megindító, valami szívet megdobogtató az olyan estén, a mikor összegyűl az öregekkel a fiatalabb társaság, azzal az ősi jelszóval: *Emlékezzünk régi évekről!*“

A Vasvári-kör. A Vasvári-kör nov. 15-én délután Szabó Sámuel elnöklété alatt népes gyűlést tartott Kolozsvárt az orsz. ereklye-muzeum helyiségében. Örvedetesen vették tudomásul, hogy a Vasvári emlék-alap gyarapodik. A Vasvári iratok áttekintésre való kikölcsönzése iránt az aradi szabadságharczi emléktárgyak muzeumához ismételt kérés intézését határozták. Szabó Vazul, Előpatakon elhalt nyug. ezredorvos hagyatéka érdekében a kör átír az örökösöknek és a fiúrdó igazgatóságának, hogy ha valami irat, vagy ereklye lenne ezek között, az megszerezhető legyen. Elnök jelenti, hogy Nagy Sándor hidvégi lelkészről a háromszéki csata kéziratát illetőleg értesítést még nem nyert s így ez iránti intézkedésre az ereklye-muzeumnak sem tehet javaslatot, azonban közelebbről irni fog a lelkész urnak ebben a tárgyban. Jelentést tettek arról, hogy *Schütz Sándor*, bécsi halálfejes legiónak egyik katonája, a ki jelenleg Kolozsvárt lakik, Vasvárival részt vett a funtinelli mézárulásban. Több adatot mond el, a mik a „Történelmi Lapok“ legutóbbi számában közölve vannak. Titkárt a kör megbizza, hogy lépjen érintkezésbe a jelentkezett Vasvári katonával részletesebb adatok gyűjtése érdekében A gyűlés kimondja azt is, hogy mindenik még élő Vasvári honvédnek, e kör tiszteletbeli tagságáról szóló értesítést fog okmány alakjában kiállítani. Elhatározták egyuttal azt is, hogy ismételt felhívást küldenek szét a Vasvári csapatban részt vett honvédek jelemtkezése és adataik beküldése iránt. A kör által emelendő emlék-alapra a további gyűjtés folytatását is kimondják a jelenlevők s ismételtlen felkérlik azokat, a kiknek birtokában gyűjtőiverk vannak, hogy ez iverket, akár üresen, akár mily csekély gyűjtött összeggel beküldeni sziveskedjenek. Egyuttal több tárgy is nyert elintézt.

Az aradi várban elitéltek névsorát okt. 1. számunkban adott közlés nyomán az ország különböző pontjairól küldött hiteles adatokból összeállította a mű szerzője: *Szentkatolnai Bakk Endre* plébános. A kimutatásokat újabb adatokat tartalmazó rovatall bővítette, s több hozzá tartozó névsoros kimutatást csatolt a névjegyzékhez és így ez a mostani összeállítás, mely teljesen újonnan szedődik, ma már egy lehetőleg tökéletes művet képez. Ezt a több iverre terjedő jegyzéket decz. közepére fogja kinyomatni az ereklye-muzeum s mellékelni fogjuk, lapunk utolsó számához.

Úri kaszinó földszinti étterme.

Tisztelettel értesitem a t. cz. érdeklődőket, hogy a rég szünetelt

„**ÚRI KASZINÓ**“

FÖLDSZINTI ÉTTERMÉT

átvettem, s azt egész újonnan berendezve megnyitottam,

a hol is izletes ételeket, valamint tisztan kezelt italokat személyes felügyeletem alatt jutányos napi áron szolgáltatnak ki

Egyuttal bátorkodom b figyelmöket felhívni Déli- és Estebédek előjegyzésére; (Abonnement); továbbá ajánlkozom házon kívül Menyegzők, Keresztelők, Névnapok, Bankettek, Dinék, Soupperek, és Buffetek rendezésére.

Nagybecsü pártfogását kéri, alázatos szolgálja:

SZILÁGYI BÉLA,

Úri Kaszinó bérlője.

48 (1—7)

Ártalmas anyagoktól teljesen ment

és

vegytisztá folyékony szénsavval

készült

SZIK (SZODA) VIZ

VALENTINI gyógyszerész

szik viz-gyárából,

Kolozsvárt. külmonostor-utcza.

A szikviznek ezen legújabb gyártási módja az ipar terén a legfontosabb vívmányok egyikének tekinthető, minthogy **csakis ezen gyártási mód nyújt kellő biztosítékot** a n. é. fogyasztó közönségnek egy minden tekintetben kifogástalan, vegytiszta, minden idegen káros anyagtól ment Szikvizet élvezhetni.

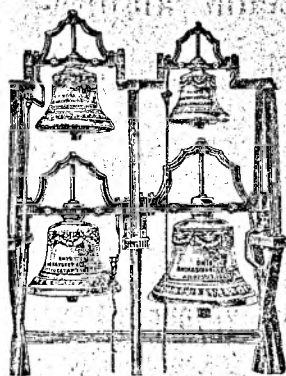
E kitünő és legszénsavdusabb savanyúviz a bort mindenkor csak javítja, az emésztést nagyban elősegíti, gyomor- és bélhurutknál, undor, hányinger vagy hányás ellen, nemkülönben lázas állapotoknál fellépő szomjúság csillapítására orvosilag rendeltetik.

Vegyilég megvizsgáltatott a helybeli kir. vegykísérleti állomásnál, nemkülönben a helyi m. kir. tud. egyetem orvos-vegytani intézetben és mindkét helyen Szikvizem minden tekintetben kifogástalannak találtatott

6000 üveg áll a n. érd. közönség rendelkezésére és kívánatra házhoz is szállíttatik.

Kapható minden helybeli gyógyszerárban, ezukrászdában, kávéházban, vendéglőben, füszer-, csemege- és borüzletekben.

6 8—10

HARANGÖNTŐDE

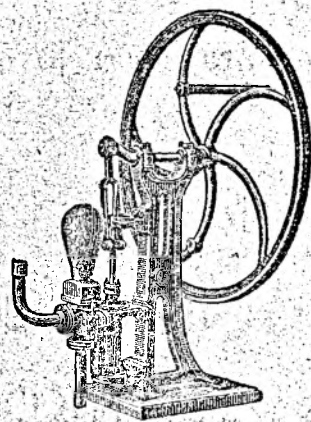
Alapított 1770-ben.

ANDRÁSOF SZKY EFRAIM

(Az 1885-iki budapesti orsz. kiállításon jurytag)

Több kiállításon első díjat nyert.

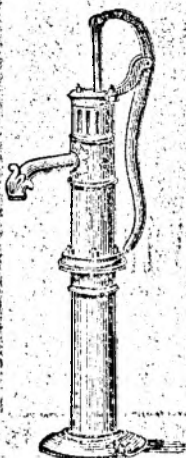
Kolozsvárt, a bel- és külmagyar-utcza sarkán, saját házában.

ERDELYI ELSŐ SZABADALMAZOTT

nagy és kis harangok, valamint mindenféle rézárak öntődéje, kutak, szivattyúk, tűzfecskendők, gőz- és vízvezetési szerelvények

LEGNAGYOBB MŰHELYE

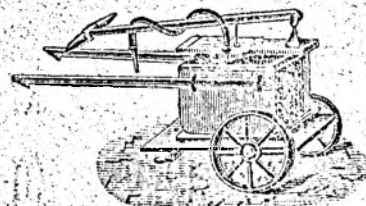
Ajánlja a főtiszt. papság, egyh. községek, azok gondnokai, valamint gyártulajdonosok figyelmébe a jelenkornak mindenekben megfelelően, legújabban berendezett, az erdélyi részekben legnagyobb harangöntődéjét;

az általa felalált s a birodalom mindkét felében kir. szabadalommal kitüntetett, a harangnak vaskoronávali felszerelését, melynek előnye, hogy a harang fogas ringon, ahoz alkalmazott ágyon minden kenés nélkül mozog, az ütője — mely réz s így a harang oldalát nem gördözi — szik helyett szintén réz hengerre van alkalmazva, a harangozás az eddigi oronok egy negyed részével eszközölhető és a legszebb hangadás eszközölhető elő.

Elvállalja mindenfajta harang öntését, úgy a legnagyobb méretű, mint a legkisebb csengetyűk zenészileg összhangzó csoportjai felállítását, elhasznált, megropedtt harangok újra öntését, valamint régi harangok újbóli felszerelését könnyebb járasmód szerint;

mindennemű utcza, kerti kutak, tűzfecskendők készítését, valamint iskolai és vasuti csengetyűk és harangok öntésére is — gyors szolgálat és jutányos ár mellett — vállalkozik. Kisebbs fajta harangok raktáron készen vannak. Gőz- és vízvezetési munkálatokat teljesít, szökőkutakat és villámhárítókat felállít.

Úgy vidéki, mint helybeli számlájába vágó minden megrendeléseket gyorsan és pontosan, szolid és jutányos árak mellett teljesít. Árjegyzékeket és költségvetéseket ingyen és bérmentve küld.

26 7—

A
K o l o z s v á r t l é t e s i t e t t

1848—49.

ORSZÁGOS EREKLYE-MUZEUM

Kossuth születésének 90. évfordulója napján ünnepélyesen megnyitott
s a muzeum gyarapítására a hazafias közönséget felkéri.

A muzeum gyűjtést indít a következőkre:

(Kéziratok, nyomtatványok, lapok, arcképek, könyvek, csata-
képek, zászlók, fegyverek, katonai felszerelési tárgyak, ruházat,
szóval minden szabadságharczunkra vonatkozó, a szabadságharcz
történelmének ismeretét terjesztő, vagy a hazafias kegyeletet
felébresztő emlék és ereklye-tárgyakra, s a muzeum alapítá-
sára és a jövőben való fenntartásának biztosítására szükséges
anyagi erőre.)

Gyűjtésre, vidéki körök alakítására hivatik fel a hazafias közönség.

TÁJÉKOZTATÓ NYOMTATVÁNYOKAT
megkeresésre küld a

Muzeum igazgatósága.

M I N D E N K Ü L D E M É N Y:

„Az 1848—49. Országos Ereklye-Muzeum Kolozsvárt“

czim alatt küldendő.